

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ХЕДЖУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Кібкало І.В., здоб. ступ. PhD

Державний біотехнологічний університет

Сучасна ринкова система характеризується різноманітністю ризиків. Перед суб'єктами господарювання стоїть завдання прийняття найбільш ефективних та обґрунтованих управлінських рішень з метою мінімізації можливих негативних ефектів чи загроз та досягнення якомога більшого позитивного впливу. В таких умовах актуальним є використання ефективних інструментів і методів управління ризиками для оптимізації впливу факторів на функціонування та розвиток галузей і суб'єктів господарювання, зокрема хеджування.

Хеджування – це складні економічні відносини, пов'язані з мінімізацією ризиків, підтриманням їх на прийнятному рівні та забезпеченням захисту їх учасників (хеджерів) від майбутніх фінансових витрат і отримання прибутку спекулянтами (трейдерами).

Хеджування здійснюється за допомогою страхових, фінансових і товарних ринкових інструментів, у тому числі деривативів (ф'ючерсів, опціонів і форвардних контрактів). Розглянемо кожен інструмент та механізми його реалізації окремо.

Специфіка сільськогосподарського виробництва підвищує попит на страхові послуги, які дають змогу компенсувати збитки, спричинені несприятливими подіями, настання яких неможливо передбачити в часі та просторі. Об'єктивна потреба сільськогосподарських підприємств у страховому захисті визначається залежністю їх діяльності від природно-кліматичних умов, сезонних особливостей формування та використання фінансових ресурсів. Зростанню ролі агрострахування сприяє державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції, цілеспрямована політика інтеграції вітчизняного аграрного та страхового ринку в європейський простір, його відкритість для іноземного капіталу тощо [3].

В Україні державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції полягає в компенсації фермерам 50% вартості страхування з метою збереження їх. У разі загибелі (знищення, втрати) або пошкодження застрахованого майна внаслідок несприятливих природно-кліматичних умов або інших подій, передбачених договорами страхування, на основі принципу рівної доступності для суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм.

Застосування нових інноваційних страхових продуктів, особливо індексних, сприятиме зниженню ризику втрати фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Використання погодних індексів є доцільним з огляду на непередбачувані зміни кліматичних умов і складність проведення профілактичних заходів.

Індексне сільськогосподарське страхування є альтернативою класичному страхуванню сільськогосподарських культур на основі регіонального індексу врожайності сільськогосподарських культур. З метою забезпечення тих самих

умов, що й із звичайними страховими продуктами, рекомендується поширити державну субсидію на сплату частини страхових премій на індексовані страхові продукти.

Для активізації потенціалу розвитку мультиризикового та індексного страхування необхідно створити на центральному рівні статистичні бази даних щодо сільськогосподарських ризиків, пов'язаних з окремими рослинами та тваринами, ризики катастроф та погодних умов, підвищити методологічний рівень актуарної діяльності та уніфікувати Умови страхування та підходи до розрахунку страхових тарифів [2].

Хеджування ризиків втрати фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств – це економічний зв'язок, пов'язаний з мінімізацією ймовірності відхилення від наперед заданої траєкторії на шляху до поставлених цілей (цілі) формування та використання фінансових ресурсів, показники фінансового стану та вартості суб'єктів господарювання під впливом несприятливих факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, у тому числі природно-кліматичних.

Інструментами хеджування ризику втрати фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств є аграрне страхування, а також деривативи на фінансові активи та сільськогосподарську продукцію.

Обмежена кількість діючих сільськогосподарських бірж не забезпечує ефективного ціноутворення на сільськогосподарську продукцію за рахунок використання класичних для світових бірж деривативів – ф'ючерсів та опціонів. Останні являють собою стандартизовані контракти із зобов'язанням (ф'ючерси) або правом (опціони) придбати основні активи (валюта, процентні ставки, різні види сільськогосподарської продукції: пшениця, кукурудза, соя, ріпак, м'ясо, сухе молоко тощо).

Значний вплив на розвиток агрострахування має загальноекономічна ситуація. Нинішній його стан можна визначити як повільне відновлення після кризи 2014 року, але за багатьма показниками він не досяг рівня десятирічної давності значна концентрація кількості та вартості їх контрактів в окремих регіонах України, тоді як в інших регіонах вони відсутні або є дуже низькими.

Продукти страхування сільськогосподарських культур і худоби мають дуже вузький спектр, найбільш популярними є мультиризикове страхування майбутнього врожаю та комплексне страхування ризику загибелі худоби (переважно серед фізичних осіб). Попит на ці продукти частково визначається квазіринковими чинниками, оскільки, з одного боку, страхування є обов'язковою умовою для отримання державної підтримки та банківських кредитів; по-друге, вітчизняне законодавство передбачає (де-юре) бюджетне субсидування страхових внесків за продуктами страхування сільськогосподарських культур, яке де-факто не діє з 2013 року.

Нині необхідно переходити від прямих методів бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників до непрямих методів розвитку інституційного середовища страхування сільського господарства, формування бази сільськогосподарських погодних ризиків страхових компаній, номінальних

ризиків рослинництва та тваринництва, їх централізація, посилення нагляду за страховими компаніями щодо захисту прав споживачів страхових послуг.

На ринку сільськогосподарської продукції хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів вже давно є найпоширенішим інструментом хеджування цінових ризиків. Цей вид хеджування забезпечує не тільки зниження рівня ризику, а й підвищення ефективності ринкового механізму, заснованого на механізмі попиту та пропозиції, зменшення коливань цін і, отже, усунення циклічності.

Залежно від техніки реалізації розрізняють хеджування продажем (від англ. «*shorthedging*») і хеджування купівлею (від англ. «*longhedging*») [1, с.22]. Розвиток агрострахування є необхідною умовою забезпечення продовольчої безпеки країни та сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. Тому основним завданням є забезпечення розвитку сільськогосподарського страхування та його розповсюдження серед товаровиробників, однак слід мати на увазі, що в більшості випадків страхові компанії здійснюють страхування ризиків виробництва продукції рослинництва на основний період виробництва.

Розвиток деривативів як інструментів хеджування фінансових ризиків в аграрному секторі економіки гальмується малою роллю сільськогосподарських бірж в інфраструктурі товарного ринку та обмеженим використанням фінансових інструментів їх суб'єктами.

Вітчизняний ринок деривативів в аграрному секторі економіки перебуває на ранній стадії розвитку порівняно з провідною світовою практикою через такі чинники: обмежене коло інструментів (ф'ючерсні контракти на зерно); Відсутність комплексної інфраструктури у вигляді традиційних бірж і електронних торгових систем, розрахункових структур; недосконала правова база.

Отже, сільськогосподарські підприємства України потребують ефективних моделей хеджування для мінімізації ризиків та підвищення фінансової стійкості. Незважаючи на державну підтримку та наявність інструментів, таких як агрострахування і деривативи, ринок страхових та фінансових продуктів залишається обмеженим. Для підвищення ефективності хеджування в аграрному секторі необхідно вдосконалювати законодавство, розширювати доступ до біржових механізмів та впроваджувати інноваційні страхові продукти, зокрема індексне страхування. Це забезпечить стабільність розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах постійних змін на ринку та кліматичних коливань.

Інформаційні джерела:

1. Диха М.В. Інструменти хеджування в управлінні ціновими ризиками (на прикладі аграрного і енергетичного ринків України). Економіка України. 2024. № 3 (748). С.19-36
2. Соломатіна Т.В. Страхування як інструмент хеджування ризиків втрати фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/81.pdf
3. Приходько І.П. Хеджування в нейтралізації ризиків діяльності сільськогосподарських підприємств. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/5070/1/8.pdf>